

Пісня про себе (уривки)

Волт Вітмен

1

Себе я оспівую, себе я славлю,
і що прийнятне для мене, приймете й ви,
бо кожний атом, що належить мені, і вам належить.
Я блукаю й кличу душу свою,
нахиляюсь, блукаючи навмання, розглядаю
літню травинку.
Мій язик, кожний атом крові моєї створені з цієї землі,
з цього повітря;
народжений тут від батьків, народжених тут від батьків,
теж тут народжених, —
я, тридцятисемирічний, цілком при здоров'ї,
нині розпочинаю цю пісню.
І сподіваюся не скінчити до смерті...

4

Стрічні й цікаві круг мене,
перехожі, вплив на мене дитинства, району, міста,
держави, де я живу,
останні події, відкриття, винаходи, товариства, автори
давні й нові,
їжа, одяг, приятелі, зовнішній вигляд, компліменти,
податки,
справжня чи уявна байдужість чоловіка чи жінки,
що я люблю,
хвороба когось із рідних чи моя власна, погані вчинки,
втрати,
брак грошей, зневіра чи захват,
битви, жахи війни братовбивчої, лихоманка сумнівних
новин,
неждані події, —
усе це приходить до мене і вночі й знову іде від мене,
але все це не Я.
Осторонь метушні стоїть моє Я,
стоїть раде, привітне, співчутливе, дозвільне, єдине,
дивиться вниз, випростується чи руку згинає
на незримій опорі,
голову набік схиляє — цікаво, що ж буде,

водночас, і в грі, і поза грою, спостерігає,
дивується нею.

Озираючись, бачу, як я пробиваюсь крізь імлу
з мовознавцями та сперечальниками,
не кепкую, не сперечаюсь, я спостерігаю та жду.

16

Я — зі старих і молодих, настільки з дурних, як і з мудрих
складений,
байдужий до інших, завжди уважний до інших,
материнство в мені та батьківство, дитина я і дорослий,
я з грубого матеріалу і з матеріалу тонкого,
один із народу, що складається з багатьох народів, у мені —
з них найменший, так само, як і найбільший,
і південець я, і північанин, я безтурботний і гостинний
поселенець біля Окопі,
я готуюся торгувати, як янки, мої суглоби найгнучкіші і
найміцніші в світі,
кентуккієць, луїзіанець, чи мешканець Джорджи
йде долиною Елкгорн
у крагах моїх з оленьчої шкури,
я човняр на озерах, у бухтах чи біля узбережжя морського,
я з Індіани, з Вісконсіну, з Огайо;
я вдома і на канадських снігоступах, і в хащах,
і з рибалками Ньюфаундленда,
вдома серед швидких буєрів, ідучи по галсу разом з іншими,
вдома на вермонтських пагорбах, у менських лісах
і на техаському ранчо,
я друг каліфорнійців, друг вільних жителів північного заходу
(мені до вподоби, що високі вони й кремезні),
я друг плотарів і вуглярів, друг усіх, хто тисне
руку і запрошує до столу,
я вчуся з неуками і вчу многотлумних,
я новобранець, але маю досвід мільярдів літ,
я до всіх рас і каст належу, до всіх рангів і релігій,
я фермер, механік, митець, джентльмен, моряк, квакер,
в'язень, закоханий, скандаліст, адвокат, лікар, священик,
я можу опиратися будь-чому, та лише не своїй розмаїтості,
я вдихаю повітря, але після мене його залишається вдосталь,
я не чванько, і я на своєму місці.
(Нетля і риб'яча ікра — на своєму місці,
сліпучі сонця, котрі я бачу, і темні сонця, котрих не бачу, —

на своєму місці,
відчутне — на своєму місці й невідчутне теж на своєму місці).

21

Я поет Тіла, і я — поет Душі,
зі мною всі насолоди раю і всі муки пекла зі мною,
перше я прищеплюю та плекаю в собі, друге — перекладаю
на мову нову.

Я поет жінки так само, як і чоловіка,
і кажу, що так само чудово жінкою бути, як і чоловіком,
кажу, що нема більшої величі, ніж бути матір'ю людей.

Я пісню співаю розпросторення чи то гордості;
доволі ухилянь і вимолювання,
я покажу, що розмір — це тільки розвиток.

Усміхнися і ти, млосна, із диханням свіжим, о земле!
Земле сонних і вологих дерев!

Земле погаслого заходу, земле гір, на вершинах
яких спочиває мла!

Земле склистих потоків місяця вповні, позначених
злегка блакиттю!

Земле світла і тіні, що скалками грають на річці!
Земле перлистих хмар, що задля мене стали ясніші й чистіші.
Земле, з вигинами стрімкими, земле, вся в яблуневому цвіті!
Усміхнися, бо йде твій коханець!

Ти, щедротна, мені любов віддала — і тобі відповім
я любов'ю!

О невимовна, шалена любове!

24

Волт Вітмен, космос, Манхеттена син,
буйний, дорідний, чуттєвий, їсть, п'є і народжує,
не сентиментальний, не ставить себе над чоловіками
чи жінками, чи осторонь їх,
однаково сором'язливий та безсоромний.

Геть замки з дверей!

Геть з одвірків і двері самі!

Хто зневажає іншого, той зневажає мене,
і все, що зроблено й мовлено, повертається врешті до мене...

Я божественний усередині й зовні, я освячую все,
що торкаю сам і що торкає мене,

Запах цих пахов духмяніший від молитви,
ця голова — вище церков, біблій та всіх на світі вір.

Якщо я обожнюю щось більше за інше, то хай це буде велике

моє тіло чи будь-яка частинка його,
оболонко прозора моя, хай це будеш ти!
Тіняві виступи й западини — ви!
Міцний різцю чоловічий — ти!
Усе, що в нив'я увійде моє — ти!
Ти, густа крові! Ти, молочний поточе блідих цівок мого життя!
Груди, що до інших грудей притиснуті, — ви!
Мій мозку, хай це будуть твої таємні звивини!
Вимитий корінь лепехи! Полохкий бекасе! Гніздо, де пильновані
однаковісінькі яйця! Хай це будете ви!
Поплутане, скуйовджене сіно голови, борода, м'язи,
хай це будете ви!
Струмінь кленового соку, волокно чоловічої пшениці,
хай це будете ви!
Сонце щедротне, хай це будеш ти!
Тумани, що світлом чи тінню лягаєте мені на обличчя,
хай це будете ви!
Тружденні потоки й роси, хай це будете ви!
Вітри, чиє лоскотне любострастя мене торкає, хай це будете ви!
Широкі поля м'язисті, гілля віргінського дуба, закоханий
блукачу на звивистих шляхах моїх, хай це будете ви!
Руки, що тиснув я, обличчя, які цілував, всякий смертний,
кого я тільки торкнувся, хай це будете ви!..

41

Я той, хто подає допомогу хворим, що задихаються, лежачи на
спині,
і дужим чоловікам, що міцно стоять на ногах, я подаю ще
потрібнішу допомогу.
Я чув, що говорилося про всесвіт,
я начувся про якихось кілька тисячоліть;
це непогано, звичайно, але хіба ж то все?

44

Час мені пояснити свою сутність — устаньмо.
Те, що відоме, я відкидаю,
я пориваю всіх чоловіків і жінок у Невідомість.
Годинник показує хвилини, але де годинник для вічності?
Ми давно вже вичерпали трильйони зим і літ,
її ще трильйони попереду, і ще, і ще трильйони.
Ті, що досі народжувались, дали нам багатство і розмаїття,
і ті, що народяться згодом, принесуть нам багатство і розмаїття.
Я нікого не називаю ні більшим, ні меншим,

той, хто посідає свій час і місце, — рівний той з усіма.
Брате, сестро, люди заздрили вам і вас хотіли убити?
Шкода вас, але ніхто не заздрить мені й не хоче
вбити мене,
усі навколо добрі були до мене, і мені нема на що нарікати
(що я маю спільного з наріканням?).
Я вершина вивершених справ, і я вмещаю все те,
що буде.
Мої ноги ступили на щонайвищу сходинку,
на кожній сходинці — оберемки епох, і ще більші оберемки
між сходинками,
я пройшов усі сходинки, що внизу, та йду дедалі
вище й вище.
Вище й вище я підіймаюсь, і примари маліють
у мене за спиною,
ген унизу я бачу первісне величезне Ніщо, я знаю,
що був і там,
я чекав, невидимий, вічно і спав в летаргічній імлі,
я чекав на свій час, і мені не зашкодив чад вуглецевий.
Довго був я затиснутий там — довго-предовго.
Незмірні приготування робились для мене,
віддані й лагідні руки спрямовували мене.
Цикли перевозили мою колиску з берега та на берег і все
веслували, мов човнярі завзяті.
Щоб дати місце, мені, зірки поступались, ідучи
по колах своїх.
Вони посилали своє проміння, щоб у мене у вмістилищі
наглядати моєму.
Доки я з матері не вийшов, мене скеровували покоління,
мій зародок у віках не барився, ніщо не могло
його приспати.
Для нього космічні туманності згустилися у запліднену
сферу,
повільно утворювались нашарування довгі, щоб стати
йому опертям,
величезні рослини давали йому поживу,
чудовиська-ящери переносили його у пащі, обережно
клали, де треба.
Сили усі світові працювали невтомно, щоб вивершити мене
й звеселити,
і ось я стою на цьому місці, а в мені — моя здорова душа.

Воно є в мені — я не знаю, що саме, — але знаю, що є.

Зболіле й спітніле, тіло моє стає спокійне й свіже,
я сплю... Я сплю довго.

Я не знаю, що це, — воно без назви — це немовлене слово,
його немає в жодному словнику, в жодному вислові,
символі.

Те, на чому воно гойдається, більше за землю, на якій
гойдаюсь я.

Для нього світобудова — друг, обійми якого мене
пробуджують.

Напевне, я міг би сказати більше. Обриси! Я благаю за
моїх братів й сестер.

Чи бачите ви, о братове й сестри?

Це не хаос, не смерть — це форма, єдність, це план...
це вічне життя... це Щастя.

Пролітаючи, яструб плямистий докоряє мені за лінощі
та балакучість.

Я теж аніскілечки не приборканий, і мене тлумачити
неможливо,
я варварським криком кричу над дахами світу.

Останній подих дня затримався заради мене,
він жбурляє подобу мою слідом за іншими — справжню,
мов будь-яка тінь, що падає на дику пущу,
він умовляє мене стати парою і смерканням.

Повітрям я відлітаю, я махаю своїм білим волоссям сонцю,
яке тікає,

плоть виходить із мене, і я жену її, мереживо рване.

Я заповідаю себе землі, щоб прорости травною, яку люблю,
як я вам буду знову потрібний, шукайте мене під підшвами
своїх черевиків.

Навряд чи втямите ви, хто я і що я хочу сказати,
та принаймні я стану вам добрим здоров'ям,
я очищу й зміцню вашу кров.

Не знайшовши мене одразу, не втрачайте надії,
не заставши в однім місці, шукайте мене деінде,
десь-то я зупинився й чекаю на вас.

Переклад Л. Герасимчука

Коментар

У своїх віршах Волт Вітмен писав про все, що стосується людського життя: про

душу і тіло, життя і смерть, про природу і космос, про чоловіка і жінку, про війну і мир. Найкращим виданням поета стала збірка "Листя трави", яку він писав протягом сорока років і яку дуже цінував, бо "це переважно була спроба передати... емоційну та особистісну природу людини... і зробити це вільно, вичерпно і правдиво".

Ключове місце у збірці належить поемі "Пісня про себе", яка стала своєрідним поетичним маніфестом автора.

"Пісня..." не має сюжету у загальноприйнятому значенні, але вона, як і збірка в цілому, містить ліричний центр: рух думок, почуттів, об'єднує образ ліричного героя, який дуже наближений до постаті творця, але не тотожний йому. "У мене є лише один центральний образ — узагальнена людська особистість, типізована через самого себе, — писав Вітмен. — Але моя книга примушує мене, навіть робить абсолютно необхідним для кожного читача поставити себе на головне місце, стати живим джерелом, головною дійовою особою, яка переживає кожну сторінку, кожне почуття, кожен рядок".

У "Пісні про себе" Вітмен виступає передусім як письменник-філософ, який через своє поетичне "Я" осмислює проблеми природи, людства, всесвіту; він закликає людину до відновлення порушеної гармонії, до збереження духовних основ людського існування.

Поетичне "Я" автора постійно перевтілюється в інших людей і навіть у явища природи і має узагальнюючий філософський характер.

Я — зі старих і молодих, настільки з дурних,
Як і з мудрих складений,
Байдужий до інших, завжди уважний до інших,
Материнство в мені та батьківство, дитина я і дорослий,
Я з грубого матеріалу і з матеріалу тонкого,
Один із народу, що складається з багатьох народів...
(Переклад Л. Герасимчука)

"Волт Вітмен", таким чином, — типізований образ, який вбирає в себе найхарактерніші риси усіх американців.